

Επίκαιρα

Θέματα Συνταγματικού Δικαίου

Υπεύθυνος ύλης: Ξενοφών Κοντιάδης

Ιανουάριος 2016, Τεύχος 53

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Developing directive-compatible practices for the identification, assessment and referral of victims

Εκδηλώσεις

- «Υπάρχουν ορθές και εσφαλμένες αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις;», 20/1/2016, ώρα 18:00, ΔΣΑ

Βιβλίο του μήνα

- Νίκος Αλιβιζάτος, «Πραγματιστές, δημαγωγοί και ονειροπόλοι. Πολιτικοί, διανοούμενοι και η πρόκληση της εξουσίας» (Πόλις 2015, 576 σελ.)

Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;

Sherry F. Colb, Καθηγήτρια Δικαίου, Πανεπιστήμιο Cornell

Πρόσφατα ανέλυσα την υπόθεση που αφορούσε το δικαίωμα ενός τρανς κοριτσιού να κάνει χρήση των αποδυτηρίων μαζί με τα άλλα κορίτσια της αθλητικής ομάδας της και να μην υποχρεώνεται από το περιφερειακό σχολείο (του Ιλλινόις) να αλλάξει πίσω από κουρτίνα. Το συμπέρασμά μου είναι ότι το σχολείο δεν έχει δίκιο να επιμένει να αντιμετωπίζει το τρανς κορίτσι με διαφορετικό τρόπο από τα υπόλοιπα κορίτσια και προτείνω να υπάρξει περισσότερη ιδιωτικότητα για όλα τα μέλη της ομάδας, δεδομένου ότι πολλά κορίτσια θα προτιμούσαν να μην γδύνονται ενώπιον των συναθλητριών τους.

Είναι πιθανό η απόφαση του σχολείου να είχε κίνητρο να προστατεύσει την ιδιωτικότητα όλων, κάνοντας μια φαινομενικά μικρή διευθέτηση. Το κορίτσι μπορούσε να αθλείται με τα άλλα κορίτσια και μπορούσε ακόμα και να αλλάξει ρούχα μαζί με τα άλλα κορίτσια, πίσω από μία κουρτίνα. Η περιφερειακή διεύθυνση μπορεί να θεώρησε ότι αυτή η διευθέτηση θα ήταν επιθυμητή όχι μόνο από τις συναθλήτριες του τρανς κοριτσιού, αλλά και από το ίδιο. Πράγματι, το κορίτσι επισήμανε ότι πιθανόν, αν μπορούσε να επιλέξει, θα χρησιμοποιούσε τελικά την κουρτίνα.

Για κάποιους, λοιπόν, η διαμάχη μπορεί να φαίνεται ότι προκαλεί πολύ κακό για το τίποτα. Αν το κορίτσι επιθυμεί να έχει τον ίδιο βαθμό προστασίας της ιδιωτικότητας, που τα άλλα κορίτσια θέλουν να έχουν από αυτήν, πώς μπορεί αυτό να θεωρηθεί κακό; Αν αισθάνεται την ίδια απροθυμία να εμφανίζεται γυμνή μπροστά τους, όπως αυτές αισθάνονται μπροστά σε αυτήν, δεν αποτελεί χάσιμο χρόνου να συζητάμε για τη δυνατότητα να κάνει, αν το επιθυμεί, κάτι που μάλλον δεν επιθυμεί (δηλαδή να αλλάξει στα αποδυτήρια χωρίς να το κάνει πίσω από κουρτίνα);

Η απάντηση είναι απλά «όχι, δεν αποτελεί χάσιμο χρόνου».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

Ένα από τα πράγματα που βιώνει ένα τρανς κορίτσι όταν έρχεται αντιμέτωπο με διακρίσεις είναι η επιθυμία για αυτονομία. Στη ζωή της έχει περάσει πολύ χρόνο ακούγοντας ότι είναι αγόρι, ενώ αντιλαμβάνεται τον εαυτό της ως κορίτσι και όχι ως αγόρι. Δεν μπορούμε καν να φανταστούμε τα εμπόδια που αντιμετώπισε στη διαδρομή της, από το να είναι «αποδεκτή» ως αγόρι σε αντίθεση με τις κρυφές ενδεχομένως επιθυμίες της, μέχρι να φθάσει να γίνεται έστω ανεκτή ως κορίτσι. Η διαδρομή αυτή είναι σχεδόν βέβαιο ότι υπήρξε δύσκολη και επίπονη, γεμάτη ανθρώπους που είτε άμεσα είτε έμμεσα της υποδείκνυαν ποια είναι, τι πρέπει να κάνει, και ποια πρέπει να γίνει.

Τώρα όμως έχει κάνει το γενναίο βήμα να δημοσιοποιήσει στον κόσμο ότι παρά όσα θεωρούν δεδομένα, εκείνη είναι κορίτσι. Γνωρίζοντας ότι πολλοί άνθρωποι θα απέρριπταν τη δημοσιοποίηση που έκανε και θα συνέχιζαν να της συμπεριφέρονται σαν να είναι αγόρι ή θα άρχιζαν να την αντιμετωπίζουν ως παρία, προχώρησε με θάρρος και μπήκε στην γυναικεία αθλητική ομάδα. Μπορεί κανείς να ελπίζει ότι διέπρεψε στην ομάδα αυτή και ότι οι συμπαίκτριές της την αντιμετώπισαν με καλοσύνη και κατανόηση, αν και είναι πιθανό να υπήρξαν στη διαδρομή αυτή κάποιες πολύ δύσκολες και αμήχανες στιγμές.

Άρα αυτό που θα πρέπει να επιθυμεί τώρα, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, είναι η αυτονομία που της επιτρέπει να αποφασίζει πώς να εκφράζεται με τη νέα της ταυτότητα και η αποδοχή των επιλογών της, όποιες και αν είναι αυτές. Υπό αυτές τις συνθήκες το να της επιβάλλεται να αλλάξει πίσω από μια κουρτίνα πρέπει να είναι καταστρεπτικό ψυχολογικά και εξοργιστικό, ακόμα και αν δεν θα είχε αντίρρηση στη διαρρύθμιση αυτή αν της είχε προσφερθεί ως επιλογή.

Εδώ κάποιοι θα υποστήριζαν ότι έχουμε μια επίδειξη υπέρμετρης ευαισθησίας και πολιτικής ορθότητας, όμως διαφωνώ απόλυτα με τη θέση αυτή. Ας δούμε ένα απλό παράδειγμα. Φαντάσου ότι ανεβαίνεις στο λεωφορείο και κάθεται στη μοναδική κενή θέση. Ξαφνικά αντιλαμβάνεσαι μια κοπέλα που επίσης κατευθυνόταν προς τη θέση αυτή κλαίγοντας και ψιθυρίζοντας στο αγόρι της ότι είναι τόσο κουρασμένη που πρέπει οπωσδήποτε να καθίσει. Τη στιγμή εκείνη μπορεί να έκανες τη σκέψη να της παραχωρήσεις τη θέση σου παρά τη δική σου κούραση. Σκέψου, λοιπόν, πριν να το κάνεις αυτό να εμφανιζόταν το αγόρι της κοπέλας και να σε διέταζε να σηκωθείς. Μπορεί τότε να αισθανόσουν ότι θέλεις να παραμείνεις στη θέση σου, την οποία δικαιούσαι αφού στο λεωφορείο κάθεται όποιος φθάσει πρώτος στη θέση, και ποιο είναι αυτό το κάθαρμα που θα σου επιβάλλει να σηκωθείς; Ανεξάρτητα από το τι θα αποφάσιζες τελικά να κάνεις, η διαταγή του αγοριού της κοπέλας θα είχε αλλάξει

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

ολόκληρη την εμπειρία της παραχώρησης της θέσης σου. Το ίδιο είναι πιθανό να ισχύει και για το τρανς κορίτσι. Αν υπήρχε μια κουρτίνα διαθέσιμη στα αποδυτήρια, ίσως θα ήθελε να τη χρησιμοποιήσει για να αλλάξει ρούχα πίσω από αυτήν (όπως ίσως και άλλα κορίτσια θα επέλεγαν να αλλάξουν πίσω από την κουρτίνα). Αλλά μετά ήρθε η σχολική διεύθυνση και της είπε ότι δεν είχε επιλογή. Ξαφνικά, μια έκφραση αυτονομίας και αξιοπρέπειας μεταβάλλεται σε υποταγή στην εξουσία που επιβάλλεται για να προστατευθεί η ιδιωτικότητα των άλλων κοριτσιών (και όχι, όπως φαίνεται, η δική της). Καταλαβαίνω καλά γιατί τη θύμωσε και την πλήγωσε η απόφαση της περιφερειακής σχολικής διεύθυνσης. Και ελπίζω, τόσο για το δικό της καλό όσο και για των άλλων κοριτσιών, ότι τελικά θα της δοθεί η δυνατότητα να επιλέξει τι θα την κάνει να αισθάνεται πιο άνετα με τη νέα της ταυτότητα· και ότι τα άλλα κορίτσια θα αποδεχθούν αυτή την επιλογή και θα της φερθούν με την καλοσύνη που έχει ανάγκη και αξίζει.

(επιλογή-μετάφραση: Αλκμήνη Φωτιάδου)

<http://www.dorfonlaw.org, 3/12/2015>

Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Η συζήτηση για την αναθεώρηση του Συντάγματος θεωρείται κατ' εξοχήν πολιτική. Τι είναι άλλωστε πιο «πολιτικό» από μια συζήτηση με αντικείμενο αποφάσεις για τους πρωταρχικούς κανόνες του πολιτικού παιχνιδιού και τις θεμελιώδεις αξίες της κοινωνικής συμβίωσης; Ασφαλώς οι αποφάσεις αυτές πρέπει να σέβονται τις διαδικασίες άσκησης της αναθεωρητικής εξουσίας που προβλέπει το ισχύον Σύνταγμα. Επιπλέον, για την επεξεργασία των συνταγματικών κανόνων είναι αναγκαία η συμβολή της συνταγματικής επιστήμης, αφού η συζήτηση για τα σύγχρονα Συντάγματα προϋποθέτει μια επιστημονικά τεκμηριωμένη προεργασία. Ωστόσο, αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι να διερμηνευθεί από τον αναθεωρητικό νομοθέτη και η θέληση του λαού για τις συγκεκριμένες συνταγματικές μεταρρυθμίσεις.

Η συμμετοχή του λαού μπορεί να επιδιωχθεί στο πλαίσιο μιας πλουραλιστικής διαμόρφωσης της αναθεωρητικής διαδικασίας, κατά την οποία θα λαμβάνονται υπόψη και θα αξιολογούνται οι συνταγματικές θέσεις και άλλων, εκτός των πολιτικών κομμάτων, αντιπροσωπευτικών υποκειμένων του κοινωνικού και θεσμικού πλουραλισμού. Τέτοια θεσμικά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

υποκείμενα αποτελούν, για παράδειγμα, οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος ή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην προοπτική μιας πλουραλιστικής κατάρτισης του Συντάγματος είναι σκόπιμη η οργάνωση μιας ανοιχτής, συμμετοχικής διαδικασίας αναθεώρησης, υπό την προϋπόθεση ότι οι πολίτες θα έχουν επαρκή ενημέρωση για τα επίμαχα ζητήματα.

Αν και δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από έρευνες κοινής γνώμης που να διαπιστώνουν τον βαθμό ενημέρωσης των πολιτών για τα θέματα της συνταγματικής αναθεώρησης, ο κύκλος των «ενημερωμένων πολιτών» για τα συνταγματικά ζητήματα στην Ελλάδα είναι μάλλον περιορισμένος για να διαμορφώσει το σώμα μιας αληθινής κοινής γνώμης γύρω από αυτά τα θέματα. Αυτό αποτελεί ένα μακροπρόθεσμο πρόβλημα, που αφορά γενικότερα τα σύνθετα πολιτικά ζητήματα, δείγμα των αδυναμιών της ελληνικής δημόσιας σφαίρας, στην οποία δεν διεξάγεται ένας «μεγάλος διάλογος» για τις δημόσιες και τις συνταγματικές πολιτικές. Η αναθεώρηση του Συντάγματος αποτελεί λοιπόν μια σημαντική ευκαιρία για την άμεση συμμετοχή της κοινωνίας πολιτών, των κοινωνικών εταίρων και κάθε πολίτη στη διαβούλευση για τα μεγάλα θεσμικά προβλήματα της χώρας.

πηγή: Εφημερίδα «Έθνος», 29/12/2015

Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες

Νίκος Αλιβιζάτος, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Την περασμένη Τετάρτη, μιλώντας σε επιτροπή της Βουλής, ο υπουργός Δικαιοσύνης δήλωσε ότι «στις φυλακές της χώρας δεν υπάρχουν πολιτικοί κρατούμενοι». Με αυτά τα λόγια, απαντούσε σε ορισμένους βουλευτές της συμπολίτευσης, οι οποίοι υποστηρίζουν την αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή στην κατηγορία αυτή ανήκουν, αν όχι οι κ. Γιωτόπουλος και Κουφοντίνας, τουλάχιστον αρκετοί από τους άλλους καταδικασμένους για τρομοκρατική δράση. Σύμφωνα με το ρεπορτάζ των εφημερίδων, ο κ. Παρασκευόπουλος έσπευσε πάντως στη συνέχεια να διευκρινίσει ότι, «επιστημονικά», «η έννοια του πολιτικού κρατουμένου είναι χρήσιμη». Και τούτο, όπως δήλωσε, όταν χρησιμοποιείται για «ελαφρά εγκλήματα με πολιτικοοικονομικό σκεπτικό» και για «πράξεις που γίνονται π.χ. σε διαδηλώσεις, στην προσπάθεια προάσπισης μεγάλου εθνικού συμφέροντος· όχι για πράξεις κάποιων που φτάνουν στο σημείο να πετούν βόμβες». Δίχως άλλο, μετά το περιστατικό με τον κ. Παν. Λάμπρου, η

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

δήλωση αυτή του υπουργού Δικαιοσύνης βάζει τα πράγματα στη θέση τους. Είναι ως εκ τούτου ορθή. Το δεύτερο σκέλος της, εντούτοις, προκαλεί αρκετά ερωτήματα. Διότι, στις δημοκρατίες δεν είναι διόλου προφανές ότι μπορούν να υπάρξουν πολιτικοί εγκληματίες.

Η έννοια του πολιτικού εγκλήματος εμφανίσθηκε για πρώτη φορά στην Ευρώπη της Παλινόρθωσης, στη δεύτερη και την τρίτη δεκαετία του 19ου αιώνα. Αναγνωρίζοντας «ευγενή» κίνητρα στους πολιτικούς αντιπάλους των τότε κυβερνώντων που διέπρατταν αξιόποινες πράξεις, αρκετά Συντάγματα της εποχής προέβλεψαν την ευνοϊκότερη μεταχείρισή τους σε σχέση με τους κοινούς εγκληματίες. Με αυτό τον τρόπο, οι συντάκτες των σχετικών διατάξεων, στη μεταβατική εκείνη περίοδο του περάσματος από την απόλυτη στη συνταγματική μοναρχία, θέλησαν να δώσουν κάποια δείγματα φιλελευθερισμού, όχι τόσο από ανθρωπιστική ευαισθησία όσο για να κατοχυρώσουν καλύτερα τη θέση της φθίνουσας βασιλείας. Η απαγόρευση της θανατικής ποινής για τους πολιτικούς εγκληματίες ήταν το πιο απτό δείγμα της τάσης αυτής. Η θέσπιση πάντως των εν λόγω ρυθμίσεων είχε τότε συμβολικό κυρίως περιεχόμενο. Διότι κανένα Σύνταγμα δεν όριζε ποιοι είναι οι πολιτικοί εγκληματίες.

Κάτι ανάλογο συνέβη και σε μας. Εμπνεόμενο από διάταξη της γαλλικής Χάρτας του 1830, το Σύνταγμα του 1844 προέβλεψε ότι «τα πολιτικά εγκλήματα δικάζονται υπό των ενόρκων». Το Σύνταγμα του 1864, εξάλλου, έθεσε ανώτατο όριο στην προφυλάκιση των πολιτικών εγκληματιών (σε μian εποχή που για τους κοινούς αυτή μπορούσε να παραταθεί επ' αόριστον) και απαγόρευσε την επιβολή σε αυτούς της θανατικής ποινής. Το ίδιο Σύνταγμα, τέλος, όρισε ότι αμνηστία μπορεί να δοθεί μόνο για πολιτικά εγκλήματα.

Οι διατάξεις αυτές αποτέλεσαν έκτοτε τον κορμό του ιδιαίτερου καθεστώτος που επιφύλαξαν τα Συντάγματά μας στους πολιτικούς εγκληματίες. Στη χώρα μας πάντως δεν εφαρμόσθηκαν ποτέ. Διότι, στις δεκαετίες που ακολούθησαν (με εξαίρεση τη χορήγηση αμνηστίας), ούτε τα δικαστήρια ούτε οι εκάστοτε κυβερνώντες αναγνώρισαν ποτέ επισήμως σε οποιονδήποτε την ιδιότητα του πολιτικού εγκληματία. Αναφέρομαι τόσο στις δικτατορικές όσο και στις κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις, οι οποίες –όλες χωρίς εξαίρεση από τότε– αντιμετώπιζαν τους αντιπάλους τους που παραβίαζαν τον νόμο ως κοινούς εγκληματίες. Και αυτό είτε επρόκειτο για βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς (στο πλαίσιο του Εθνικού Διχασμού) είτε για κομμουνιστές (μετά τον Εμφύλιο), είτε για ακροδεξιούς φασίστες και νεοναζί πιο πρόσφατα. Παρ' όλ' αυτά, αν και δεν εφαρμόσθηκαν ποτέ, οι σχετικές διατάξεις επιβίωσαν ως τις μέρες μας, γιατί κανένας δεν τόλμησε να τις καταργήσει. Μία από αυτές μάλιστα, η

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

παράγραφος 1 του άρθρου 97 του ισχύοντος Συντάγματος (που υπάγει τα πολιτικά εγκλήματα στα μεικτά ορκωτά δικαστήρια) εξακολουθεί να προκαλεί δυσεπίλυτα ερμηνευτικά ζητήματα.

Αντίθετα, με πρώτη τη Γαλλία, όλες σχεδόν οι ευρωπαϊκές χώρες που είχαν εισαγάγει παρόμοιες διατάξεις παλαιότερα, τις κατάργησαν. Διότι την επαύριο του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, με την πανηγυρική αναγνώριση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, κρίθηκε ότι ο στρεφόμενος κατά της δημοκρατίας με αξιόποινες πράξεις και προπάντων με χρήση βίας δεν δικαιούται ούτε και αξίζει προνομιακή μεταχείριση. Θα πρέπει, αντίθετα, να αντιμετωπίζεται ως κοινός εγκληματίας. Δεν αναφέρομαι σε αυταρχικά καθεστώτα ούτε σε δικτατορίες, που δεν νομιμοποιούνται βέβαια να αξιώνουν από τους πολίτες να σέβονται τον νόμο. Δεν εννοώ ούτε τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες στις πρώην αποικίες ούτε το επίσημα κατοχυρωμένο δικαίωμα αντίστασης εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να καταλύσει το Σύνταγμα με τη βία (βλ. το άρθρο 120 παρ. 4 του δικού μας Συντάγματος). Αναφέρομαι απεναντίας στις συνταγματικά ώριμες δημοκρατίες, που προστατεύουν την ελεύθερη έκφραση όλων των απόψεων, σέβονται την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και είναι προσηλωμένες στις θεμελιώδεις αρχές του κράτους δικαίου.

Στην Ελλάδα των Μνημονίων, πέρα από τις τρομοκρατικές οργανώσεις, υποστηρικτές της χρήσης της βίας στην πολιτική αντιπαράθεση βρίσκει κανείς και στο ένα και στο άλλο άκρο του πολιτικού φάσματος. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν βέβαια οι μελανοχίτωνες της Χρυσής Αυγής, οι οποίοι, έστω και καθυστερημένα, ορθά λογοδοτούν στη δικαιοσύνη για τα εγκλήματά τους. Ανήκουν όμως επίσης και πολλοί αντιεξουσιαστές που, με βίαιες ενέργειες, κάνουν αισθητή την παρουσία τους σε μεγάλες διαδηλώσεις, στα πανεπιστήμια και αλλού. Αν και σε ιδεολογικό επίπεδο άβυσσος χωρίζει τους μεν από τους δε, ηθικοπολιτικά έχουν ένα κοινό σημείο: όχι μόνο αποφεύγουν να καταδικάσουν τη βία ως μέσο πολιτικού αγώνα, αλλά αντίθετα την ενθαρρύνουν, προσβλέποντας και οι δυο σε ένα σκοτεινό πολίτευμα, στηριζόμενο είτε στον ερεβώδη μύθο του ναζισμού, είτε στην αναρχική και την κομμουνιστική ουτοπία. Γι' αυτό πιστεύω ότι, παρά τις μεγάλες διαφορές που έχουν σε κίνητρα και στόχους, η δράση τους εμπίπτει στο πεδίο του κοινού ποινικού δικαίου.

Όπως εδώ και χρόνια υποστηρίζω, θα πρέπει πολιτικά μεν να καταδικάζονται απερίφραστα, ποινικά δε να αντιμετωπίζονται ως μέλη εγκληματικών οργανώσεων.

Η δήλωση, επομένως, του Νίκου Παρασκευόπουλου ότι δεν υπάρχουν πολιτικοί κρατούμενοι στην Ελλάδα είναι ορθή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

Αντίθετα, είναι λάθος να υποστηρίξει –και μάλιστα υπό τη θεσμική ιδιότητά του– ότι η έννοια του «πολιτικού κρατούμενου» θα μπορούσε υπό προϋποθέσεις να είναι «χρήσιμη» για την αντιμετώπιση μικροπαραβατών, σε διαδηλώσεις κ.λπ. Διότι, όπως ως καθηγητής του ποινικού δικαίου ασφαλώς γνωρίζει καλύτερα από τον καθένα, είναι διαφορετικό πράγμα η (εύλογη) αναγνώριση πολιτικών κινήτρων σε νέους και ιδίως σε παιδιά ως ελαφρυντικών για τη μείωση της ποινής τους σύμφωνα με το άρθρο 84 ΠΚ, από την καθιέρωση ενός ιδιαίτερου είδους «ευγενών εγκληματιών», στους οποίους η έννομη τάξη επιφυλάσσει εκ προοιμίου ευνοϊκότερη μεταχείριση. Στις δημοκρατίες, τέτοιοι εγκληματίες δεν υπάρχουν.

πηγή: Εφημερίδα «Καθημερινή», 29/11/2015

Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα

Νικόλαος Παρασκευόπουλος, Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Στο φύλλο της 29ης Νοεμβρίου 2015 δημοσιεύθηκε στην «Καθημερινή» ένα ενδιαφέρον άρθρο του καθηγητή Ν. Αλιβιζάτου, με αντικείμενο τους πολιτικούς εγκληματίες στη δημοκρατία. Το άρθρο σχολιάζει σχετικές απόψεις που ο ίδιος εξέφρασα δημόσια. Πραγματικά, παρά το γεγονός ότι το θέμα αυτό θεωρείται από πολλούς παρωχημένο, εξακολουθεί να απασχολεί: Αρκετοί φαίνεται να διεκδικούν ή να απονέμουν σε άλλους τον χαρακτηρισμό του πολιτικού εγκληματία, ενώ αυτό πάντοτε πυροδοτεί αντιδράσεις και συζητήσεις. Πρόκειται λοιπόν όντως για μια καλή αφορμή για έναν επιστημονικό και πολιτικό διάλογο.

Σε κάτι δεν θα ακολουθήσω τον καθηγητή κ. Ν. Αλιβιζάτο: Στο άρθρο του φαίνεται να με νουθετεί. Υποστηρίζει ότι είναι λάθος με τη θεσμική ιδιότητά μου να υποστηρίξω τη δική μου σχετική άποψη. Δεν πιστεύω όμως ότι ο πολιτικός (και ο κ. Ν. Αλιβιζάτος ήδη πολιτεύεται) πρέπει να ξεχνά τις επιστημονικές του γνώσεις όταν καλείται να απαντήσει για ένα ζήτημα. Αλλιώς πώς θα μπορούσε, π.χ., να συμβάλει ουσιαστικά στην πρόταση νόμων; Γι' αυτό προσωπικά δεν πρόκειται να ανταποδώσω κάποια νουθεσία. Απλώς θα επιχειρήσω να υποστηρίξω παρακάτω ότι ο κ. Ν. Αλιβιζάτος κάνει λάθος.

Διευκρίνιση: Το πολιτικό έγκλημα είναι έγκλημα. Οι θεωρίες που υποστηρίχθηκαν και οι θεσμικές αποτυπώσεις τους σε Συντάγματα και άλλα κείμενα δεν αμφισβητούν αυτόν τον χαρακτήρα. Απλώς αποδέχονται τη θέση ότι πρόκειται για έγκλημα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, πράγμα που δικαιολογεί κάποιες ειδικές ρυθμίσεις, ουσιαστικές ή δικονομικές. Δεδομένο είναι επίσης ότι οι παραδοσιακές

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

θεωρίες για το πολιτικό έγκλημα (επομένως και για τον δράστη ως πολιτικό κρατούμενο) σήμερα εμφανίζονται δυσλειτουργικές: Πρώτον, μια αναγωγή στα πολιτικά κίνητρα προϋποθέτει δυσαπόδεικτες αναφορές στο φρόνημα και στην ιδεολογία, απρόσφορες για την ποινική διαδικασία. Δεύτερον, η αναζήτηση αντικειμενικών πολιτικών συνεπειών προσκρούει στο γεγονός ότι οι πολιτικοί στόχοι πάντοτε είναι σύνθετοι και όχι αμιγείς. Τέλος, η αναγωγή της έννοιας του πολιτικά οργανωμένου εγκληματία σε όρο για την εισαγωγή ειδικών και μάλλον ευνοϊκών ρυθμίσεων προσκρούει πλέον σε μια σύγχρονη διάγνωση: οι οργανωμένοι σε διάφορες ομάδες που στοχεύουν εγκληματικές ανατρεπτικές πράξεις (π.χ., τρομοκρατικές) είναι συνήθως περισσότερο επικίνδυνοι από τους άλλους και όχι άξιοι ευνοϊκών παρεκκλίσεων.

Εν τω μεταξύ, ιδίως από το έτος 2002 και μετά, εμφανίστηκε μια νέα άποψη που αμφισβητεί την οποιαδήποτε σημασία ή αξία της έννοιας του πολιτικού εγκλήματος. Σε άρθρο του στο περιοδικό «Νομικό Βήμα», ο αείμνηστος καθηγητής Γ.Α. Μαγκάκης υποστήριξε («Σκέψεις για τη διαστολή της τρομοκρατίας από το πολιτικό έγκλημα», 2002, 1813, κ.ε.) ότι στη δημοκρατία δε νοείται πολιτικό έγκλημα. Ο λόγος: το ενδιαφέρον για τέλεση οποιασδήποτε εγκληματικής πράξης υπό καθεστώς δημοκρατίας δεν μπορεί να έχει πολιτικά χαρακτηριστικά. Αυτή την άποψη υιοθετεί ο κ. Ν. Αλιβιζάτος. Στο ίδιο περιοδικό λίγο αργότερα είχα υποστηρίξει («Σκέψεις για την έννοια του πολιτικού εγκλήματος στην εποχή μας» 2003, 397, κ.ε.) κάτι διαφορετικό: ακόμη και μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατίας μπορεί να υπάρχει δυναμική διεκδίκηση πολιτικών στόχων. Αυτό συμβαίνει επειδή η δημοκρατία δεν έχει μόνο τυπικά-θεσμικά χαρακτηριστικά (Σύνταγμα, νόμους) αλλά και ουσιαστικά: το κράτος δικαίου και το κράτος πρόνοιας. Η ψήφος, για παράδειγμα, προϋποθέτει υπέρβαση συνθηκών έσχατης φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και επαρκή πληροφόρηση. Ένας πολίτης, επομένως, που θα διαδηλώσει διεκδικώντας, π.χ., όρους κοινωνικής ένταξης, προωθεί αίτημα με πολιτικά χαρακτηριστικά ενδυνάμωσης της δημοκρατίας. Αυτά τα χαρακτηριστικά δεν πρέπει να αγνοηθούν, ακόμη κι αν η συμπεριφορά του παραμένει εγκληματική και όντως τιμωρείται. Είναι άλλο ο δράστης να διεκδικεί κάτι εγωιστικό ή αυταρχικό κι άλλο να διεκδικεί κάτι που αφορά το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Για να καταγράψουν η κοινωνία αλλά και το θεσμικό σύστημα τον παραπάνω πολιτικό χαρακτήρα, αυτός θα πρέπει βέβαια να είναι φανερός και πρωταρχικός. Δηλαδή το πολιτικό αίτημα να είναι βαρύνον, ενώ οι προσβολές ατομικών αγαθών (μην ξεχνάμε ότι μιλάμε για έγκλημα) να είναι ελαχιστοποιημένες όσο γίνεται. Μια ανθρωποκτονία,

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

με αυτήν την έννοια, ποτέ δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πολιτικό έγκλημα, αφού ο δράστης δεν έχει φροντίσει οι άδικες συνέπειες της δραστηριότητάς του να είναι οι ηπιότερες δυνατές. Το ίδιο ισχύει και με την επικίνδυνη πρόκληση μιας έκρηξης ή με τη ρίψη μιας μολότοφ σε μια διαδήλωση.

Αντίθετα, αν ο διαδηλωτής, προβάλλοντας τα κοινωνικοπολιτικά του αιτήματα, προβαίνει σε πράξεις που θίγουν ελαφρά μόνο την έννομη τάξη (απειθεία, διατάραξη κοινής ειρήνης, διατάραξη συγκοινωνιών, αντίσταση αλλά με μέριμνα να μη θιγεί ατομικά το όργανο της τάξης), τότε ο πολιτικός χαρακτήρας μένει εναργής. Ποιος πολίτης δεν αναγνωρίζει ποιοτική διαφορά και ανάγκη διαφορετικής αντιμετώπισης, π.χ. διαδικαστικής, ενός βιασμού, σε σχέση με την απείθεια ενός διαδηλωτή με συνταξιοδοτικά αιτήματα;

Ο ορισμός του πολιτικού εγκλήματος σήμερα ή θα είναι σταθμιστικός ή θα αχρηστευθεί. Πολιτικός χαρακτήρας πρέπει να αναγνωρίζεται στο έγκλημα εκείνο που έγινε για την προάσπιση ευρύτερων κοινωνικοπολιτικών στόχων με την ελάχιστη δυνατή προσβολή εννόμων αγαθών. Η δημοκρατία δεν ενοχλείται αν σ' αυτές τις περιπτώσεις τιμωρηθεί μεν το έγκλημα, αλλά αξιολογηθεί και η διαφορά που έχει ο υπέρ των κοινών πραγμάτων δράστης από έναν ανθρωποκτόνο ή βιαστή ή ατομικό κερδοσκόπο που πλήττει την ιδιοκτησία.

Η δικαιοσύνη, η επιστήμη, η πολιτική άποψη και η παρρησία δεν είναι έννοιες ασύμβατες. Ο διάλογος περί τη δημοκρατία και το πολιτικό έγκλημα, ο οποίος άνοιξε με το άρθρο του κ. Ν. Αλιβιζάτου, μπορεί να γίνει καρποφόρος.

πηγή: Εφημερίδα «Καθημερινή», 13/12/2015

Απαραίτητες παρεμβάσεις

Κώστας Χρυσόγονος, Ευρωβουλευτής ΣΥΡΙΖΑ, Καθηγητής Νομικής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Τις τελευταίες εβδομάδες βρίσκεται στο προσκήνιο, με αφορμή δηλώσεις «πόθεν έσχες» υπουργών, το ζήτημα του «ηθικού πλεονεκτήματος» του ΣΥΡΙΖΑ σε σχέση με τα παραδοσιακά κόμματα εξουσίας. Αν και μέχρι στιγμής δεν έχει αποδειχθεί τίποτα και οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι διαψεύδουν τις κατηγορίες που ακούγονται εναντίον τους, πολλοί σπεύδουν να προχωρήσουν σε συμψηφισμούς και να διακηρύξουν την ανυπαρξία του παραπάνω «πλεονεκτήματος». Η όλη αυτή συζήτηση τοποθετείται όμως σε λάθος βάση. Το θέμα δεν είναι προεχόντως προσωπικό ή ηθικοπλαστικό, ούτε είναι λογικό να ισχυριστεί κανείς για πολυάνθρωπους σχηματισμούς (όπως πολιτικά κόμματα) ότι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

όλοι οι συμμετέχοντες είναι εκ προοιμίου ηθικοί ή ανήθικοι. Είναι προφανές ότι στην Ελλάδα υπάρχει σοβαρό πρόβλημα διαφθοράς της πολιτικής τάξης και όχι μόνο. Η διαφθορά αυτή δεν αγγίζει μόνο άτομα, αλλά ολόκληρα πολιτικά κόμματα, αφού π.χ. πρώην διευθύνων σύμβουλος ελληνικής θυγατρικής μεγάλης πολυεθνικής εταιρείας ομολόγησε ενώπιον γερμανικού ποινικού δικαστηρίου ότι η εταιρεία δωροδοκούσε με ποσοστό 2% του ετήσιου κύκλου εργασιών της στην Ελλάδα, από το 2003 έως το 2006, τους τότε ταμίες ΠΑΣΟΚ και Νέας Δημοκρατίας για να επιτυγχάνει αθέμιτα πλεονεκτήματα σε βάρος του ελληνικού Δημοσίου. Τούτο πιθανόν να μην ήταν «ευρεσιτεχνία» της συγκεκριμένης εταιρείας, αλλά διαδεδομένη πρακτική, στην οποία όμως δεν μετείχαν ούτε ο τότε Συνασπισμός ούτε άλλα μικρότερα κόμματα, αφού άλλωστε δεν μπορούσαν να επηρεάσουν τη λήψη των αποφάσεων. Εκεί ακριβώς εντοπίζεται το πολιτικό (και όχι ηθικό) πλεονέκτημα του ΣΥΡΙΖΑ και ίσως η κύρια αιτία της προτίμησης που εκδήλωσε προς αυτόν περίπου το 36% των ψηφοφόρων στις εκλογές του Ιανουαρίου και του Σεπτεμβρίου 2015.

Καλείται δηλαδή το κυβερνών, σήμερα, κόμμα να αποκόψει, μέσω των κατάλληλων θεσμικών παρεμβάσεων, τις οδούς διέλευσης του μαύρου πολιτικού χρήματος, έτσι ώστε να τερματιστεί η διαπλοκή μεταξύ της οικονομικής/ ιδιωτικής (κατ' ουσίαν όμως κρατικοδίαιτης) εξουσίας και της πολιτικής / δημόσιας εξουσίας. Παρεμβάσεις όπως η απομάκρυνση όλων των πολιτικών προσώπων από την επιτροπή ελέγχου των οικονομικών των κομμάτων και βουλευτών, η στελέχωση της με επαρκές εξειδικευμένο προσωπικό ώστε οι έλεγχοι να διεξάγονται έγκαιρα και αποτελεσματικά, η επιβολή μεγαλύτερης διαφάνειας στην οικονομική διαχείριση των κομμάτων και η χρηματοδότησή τους από το Δημόσιο μόνο για την κάλυψη αποδεδειγμένων με παραστατικά δαπανών κ.ο.κ. είναι απαραίτητες για τον σκοπό αυτόν. Είναι άλλωστε λογικό οι ψηφοφόροι να αναμένουν κατεξοχήν από την Αριστερά τόσο την προστασία του δημόσιου χρήματος όσο όμως και την προάσπιση της δημοκρατίας και των λαϊκών μαζών απέναντι στην επέλαση της ολιγαρχίας του χρήματος. Ιδού πεδίο δόξης λαμπρόν.

πηγή: «Έθνος», 10/12/2015

Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα

Γιώργος Σωτηρέλης, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Πανεπιστημίου Αθηνών

Α. Το τελευταίο διάστημα έχει ασκηθεί από πολλές πλευρές σκληρή κριτική στην κυβέρνηση, για επανάληψη αρνητικών πρακτικών του παρελθόντος, που συνοψίζονται στην

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

μετεκλογική λαφυραγώγηση των δημόσιων αξιωμάτων από «αποτυχόντες πολιτευτές» και στελέχη «του κομματικού σωλήνα», χωρίς υψηλό μορφωτικό επίπεδο και αποδειγμένα τεχνοκρατικά προσόντα.

Η κριτική αυτή όμως, παρότι έχει βάση, εκκινεί από λάθος αφετηρία, εκλαμβάνοντας, αξιωματικά το μεν συνταγματικό κράτος, στο σύνολό του, σαν ουδέτερο διοικητικό μηχανισμό αποκομμένο από τις πολιτικές εξελίξεις τα δε δημόσια αξιώματα απλώς σαν υψηλόβαθμες διοικητικές θέσεις, που πρέπει να στελεχώνονται από πολιτικά άχρωμους «τεχνοκράτες», με μόνο κριτήριο το μορφωτικό επίπεδο και την επιστημονική και επαγγελματική τους κατάρτιση. Πρόκειται για μια ισοπεδωτική εν τέλει αντίληψη, η οποία ελέγχεται είτε ως αφελής και απολίτικη, όταν είναι καλοπροαίρετη, είτε ως συνειδητά παραπλανητική, όταν είναι υποβολιμαία.

Β. Από την άλλη, όμως, και η παραδοσιακή αντιμετώπιση, την οποία υιοθέτησε αυτούσια η νυν κυβέρνηση, είναι βαθύτατα προβληματική, καθώς στο παρελθόν τα δημόσια αξιώματα, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, είχαν χαρακτηριστεί «πολιτικά» με εντελώς μικροκομματικά κριτήρια. Με άλλα λόγια ο ΣΥΡΙΖΑ αντέγραψε δυστυχώς, στο σημείο αυτό, τόσο το ΠΑΣΟΚ (που υπήρξε τόσο «γαλαντόμο» για τα δικά του τα παιδιά, ιδίως στις δύο πρώτες θητείες του) όσο και την ολοφυρόμενη σήμερα Νέα Δημοκρατία, η οποία, στις μετά το 2004 κυβερνητικές θητείες της, υπερέβη σε μικροκομματική νοοτροπία (με ολέθρια για την οικονομία αποτελέσματα) ακόμη και τις κυβερνήσεις των Κωνσταντίνου Καραμανλή (οι μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις του οποίου είχαν αποκλείσει από κάθε δημόσια θέση πάνω από το μισό του πληθυσμού...) και Κωνσταντίνου Μητσοτάκη (οι αθρόοι διορισμοί του οποίου στις ΔΕΚΟ, και ιδίως στη ΔΕΗ, πριν από τις εκλογές του 1993, άφησαν εποχή...).

Γ. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ έπρεπε να προσχωρήσει στην άλλη ακραία εκδοχή, της πλήρους αποπολιτικοποίησης όλων των δημόσιων αξιωμάτων. Απλώς έπρεπε να προχωρήσει, για να αποδείξει ότι όντως διαφοροποιείται από τις «καθεστωτικές» πολιτικές, σε έναν προσεκτικό διαχωρισμό, χωρίς μικροκομματικές σκοπιμότητες και δεύτερες σκέψεις, μεταξύ των αμιγώς ή προεχόντως πολιτικών και των καθαρά διοικητικών αξιωμάτων. Στη συνέχεια, η λύση θα ήταν κατά την άποψή μου αυτονόητη:

Για μεν τα διοικητική φύσης αξιώματα, προκήρυξη με δημόσιο διαγωνισμό, τα αποτελέσματα του οποίου θα είναι δικαστικά ελέγξιμα, και θητεία που αφ' ενός μεν δεν θα συμπίπτει με την τετραετή βουλευτική περίοδο (π.χ. 5-7 έτη) αφ' ετέρου δε θα είναι ανανεώσιμη, με πολλαπλά εγγυημένη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

–και δικαστικά– διαδικασία. Αυτό σημαίνει ότι ο αρμόδιος υπουργός σε καμία περίπτωση δεν θα δικαιούται να ζητάει παραιτήσεις λόγω αλλαγής κυβέρνησης.

Για δε τα πολιτικής φύσης αξιώματα, επιλογή των προσώπων αποκλειστικά με κομματικά κριτήρια (ακόμα και με ποσοσιαία κατανομή τους, αν πρόκειται για κυβερνητικό συνασπισμό). Μια τέτοια πρακτική δεν είναι έξω από την λογική του πολιτεύματός μας και πολλώ μάλλον δεν συνιστά πολιτική παρεκτροπή, όπως υποστηρίζουν τα ποικίλα φερέφωνα μιας ακραία αντικομματικής και εν τέλει αντιδημοκρατικής προπαγάνδας. Αντίθετα, αποτελεί απόρροια του ιδιαίτερου συνταγματικού ρόλου των κομμάτων, ως ιδιότυπων πολιτικών θεσμών με αυτοτελή οργανωτική δομή, με συγκεκριμένες συλλογικές διαδικασίες και με κομβική σημασία για την ενεργοποίηση κρίσιμων κοινοβουλευτικών διαδικασιών.

Ως εκ τούτου τα κόμματα δεν χρειάζεται να κρύβονται πίσω από ψευδεπίγραφους αντικειμενικούς μηχανισμούς, όπως το αλήστου μνήμης *orengan*, το οποίο κατέληξε, χωρίς λόγο, σε θεσμική και κομματική παρωδία... Αν ένα αξίωμα είναι πολιτικό, το κόμμα αποφασίζει με τα δικά του πολιτικά κριτήρια, τα οποία προφανώς είναι άτυπα και διαφοροποιούνται από τα κριτήρια μιας δημόσιας προκήρυξης. Άρα είναι θεμιτό να τοποθετήσει σε αυτό και αποτυχόντες υποψήφιους βουλευτές –η αποτυχία εξ άλλου δεν είναι τεκμήριο πολιτική ανικανότητας...– αλλά και δοκιμασμένα σε κομματικές δραστηριότητες στελέχη, τα οποία, ακόμη και αν υστερούν σε τυπικά προσόντα, συχνά είναι πολύ προτιμότερα για τον χειρισμό πολιτικών υποθέσεων, συγκρινόμενα με τεχνοκράτες με βαρύγδουπους μεν τίτλους αλλά με ελάχιστη ή καθόλου πολιτική πείρα και συχνά (όπως συμβαίνει, ιδίως, με τους πανεπιστημιακούς...) με πλήρη αδυναμία να μοιράσουν ακόμη και δυο γαιδουριών άχυρα...

Δ. Απομένει βέβαια ένα τελευταίο ζήτημα ανοιχτό: πως θα γίνει ο ως άνω διαχωρισμός; Θεωρώ ότι αυτό, με ελάχιστες εξαιρέσεις αξιωμάτων που ανήκουν σε γκρίζα ζώνη, είναι σχετικά εύκολο. Δεν χρειάζεται δηλαδή ιδιαίτερος προβληματισμός για να κατανοήσει κανείς ότι οι θέσεις των διοικητών των νοσοκομείων ή των περιφερειακών διευθυντών εκπαίδευσης δεν νοείται να καλύπτονται με κομματικά κριτήρια ή ότι στα μεγάλα και σημαντικά ως προς την εξειδίκευση της κυβερνητικής πολιτικής κρατικά νομικά πρόσωπα δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου (π.χ. ΙΚΑ, ΟΑΕΔ κ.α.τ.) είναι διαφορετική η θέση του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου, που είναι προεχόντως πολιτική, και διαφορετική η θέση του διευθύνοντος συμβούλου, που έχει διοικητικό χαρακτήρα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

Ιδιαίτερη αναφορά, τέλος, πρέπει να γίνει για το αξίωμα των γενικών και ειδικών γραμματέων υπουργείων, που η πολιτική μας παράδοση το θέλει (με ελάχιστες εξαιρέσεις), αμιγώς πολιτικό. Ωστόσο, τα κόμματα θα έπρεπε από καιρό να είχαν συμφωνήσει ότι αρχικά σε ορισμένα υπουργεία, που από την φύση τους προϋποθέτουν ευρύτερες συναινέσεις (πχ άμυνας, παιδείας, υγείας, πολιτισμού), και στη συνέχεια σε όλα, θα μπορούσε να προβλεφθεί μια τουλάχιστον θέση «υπηρεσιακού» γενικού ή ειδικού γραμματέα, που θα εξασφαλίσει την συνέχεια της διοίκησης σε κορυφαίο επίπεδο και παράλληλα θα αποτελεί την ζωντανή θεσμική μνήμη ενός υπουργείου, τουλάχιστον ως προς τις κρίσιμότερες αρμοδιότητές του.

πηγή: Εφημερίδα των Συντακτών, 14/11/2015

Η διόρθωση του bonus

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Στη δημόσια συζήτηση που διεξάγεται για τον εκλογικό νόμο φαίνεται πλέον να διαμορφώνεται ένας κοινός τόπος: ότι το ισχύον αναλογικό-πλειοψηφικό σύστημα πρέπει να γίνει πιο αναλογικό.

Η μη αναλογικότητα όμως του ισχύοντος εκλογικού συστήματος αφορά κυρίως το δεύτερο κόμμα, διότι το bonus των 50 επιπλέον εδρών στο πρώτο κόμμα λειτουργεί κυρίως σε βάρος του δεύτερου κόμματος, δηλαδή της αξιωματικής αντιπολίτευσης, και λιγότερο σε βάρος των μικρότερων κομμάτων.

Αυτό είναι άλλωστε το κοινό στοιχείο όλων των εκλογικών νόμων στην Ελλάδα από το 1990 και μετά: η αποδυνάμωση της αξιωματικής αντιπολίτευσης προκειμένου η εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία να μη βρίσκει κανένα εμπόδιο στην υλοποίηση του προγράμματός της.

Έτσι όμως αλλοιώνονται οι ισορροπίες του κοινοβουλευτικού συστήματος διακυβέρνησης, για την αποτελεσματική λειτουργία του οποίου δεν χρειάζεται μόνο μια σταθερή κυβέρνηση, αλλά και μια ισχυρή αξιωματική αντιπολίτευση, που να μπορεί να δρα ως «κυβέρνηση εν αναμονή»...

Η θέσπιση ελάχιστου εκλογικού ποσοστού –που δεν μπορεί να είναι μικρότερο του 40%– για την ενεργοποίηση του bonus, ανταποκρίνεται βέβαια στις στοιχειώδεις απαιτήσεις της εκλογικής δικαιοσύνης, δεν αντιμετωπίζει όμως το πρόβλημα της δυσανάλογα μεγάλης υπεραντιπροσώπευσης του πρώτου κόμματος σε βάρος του δεύτερου, σε περίπτωση ενεργοποίησης του bonus.

Για τον λόγο αυτόν, αν δεν βρεθεί τελικά κάτι καλύτερο από το σύστημα του bonus –όλες οι άλλες προτάσεις που έχουν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

κατατεθεί μέχρι στιγμής, πλην της πρότασης του ΠΑΣΟΚ για απλή αναλογική, χρειάζονται πληρέστερη τεχνική επεξεργασία– θα πρέπει να υιοθετηθούν ίσως άλλες διορθώσεις στον μηχανισμό του bonus.

Η πιο απλή λύση θα ήταν η μείωση του bonus, από 50 σε 30 έδρες. Μια άλλη λύση θα ήταν η «προοδευτικότητα» του bonus, δηλαδή η χορήγησή του κατ' αναλογίαν προς το εκλογικό ποσοστό του πρώτου κόμματος, π.χ. μια «έδρα-δώρα» για κάθε ποσοστιαία μονάδα (35%, 35 «έδρες-δώρα»).

Η πιο ρηξικέλευθη –την οποία είχε προτείνει και ο Κ. Σκανδαλίδης το 2004– θα ήταν η διανομή του bonus μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου κόμματος, π.χ. 30 έδρες στο πρώτο κόμμα, 20 έδρες στο δεύτερο κόμμα.

πηγή: Εφημερίδα «Εθνος», 9/12/2015

Εκλογικά ρυάκια

Κώστας Μποτόπουλος, Συνταγματολόγος, πρώην Πρόεδρος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, πρώην ευρωβουλευτής του ΠΑΣΟΚ

Η πρόσφατη πρόταση του Ποταμιού για τον εκλογικό νόμο είναι μια σοβαρή πρόταση και προς τη σωστή κατεύθυνση. Το θέμα, όμως, στη σημερινή Ελλάδα, δεν είναι τόσο να γίνονται σοβαρές προτάσεις, όσο να λαμβάνονται σοβαρές αποφάσεις. Εκεί πάσχουμε: στο μεγάλο ξέφωτο που χωρίζει την ανάλυση από την πράξη και την παθογένεια από τη μεταρρύθμιση. Φοβούμαι πως αν δεν αλλάξουν κάποια άλλα πράγματα –η αλαζονεία της εξουσίας, εμφανής και στη σχετική με τον εκλογικό νόμο συζήτηση, ή η ενδοτικότητα σε κάθε είδους συμφέροντα που συνήθως βαφτίζονται «παράδοση»– το ξέφωτο θα γίνει –όπως έχει αρχίσει να γίνεται– βουνό.

Κάθε συζήτηση για τον εκλογικό νόμο είναι, όπως οι περισσότερες συζητήσεις περί θεσμών, άσκηση ισορροπίας. Αυτό που διακυβεύεται στην προκείμενη περίπτωση είναι η απομείωση αδικιών –του εξωφρενικού μόνου των 50 εδρών στο πρώτο κόμμα, του πλεονεκτήματος που αποκτούν οι διαγωνιζόμενοι με σταυρό λόγω οικονομικής ευμάρειας και τηλεοπτικής παρουσίας– χωρίς αποδυνάμωση του μόνου θετικού στοιχείου του παρόντος συστήματος, που είναι η δυνατότητα σχηματισμού σχετικά σταθερών –αν και όχι αναγκαστικά μονοκομματικών– κυβερνήσεων. Αν θεωρήσουμε, συνεπώς, όπως διδάσκει η συγκριτική ιστορία και η κοινή λογική, ότι αποκλείεται η «απλή και άδολη αναλογική» (η οποία θα έβαζε 15 κόμματα στην παρούσα Βουλή...), τότε με την πρόταση του Ποταμιού υλοποιούνται δύο βασικοί στόχοι: η μεγαλύτερη αλλά όχι πλήρης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

αναλογικότητα (μέσω της κατάργησης του μόνου των 50 εδρών και του διαμοιρασμού των εδρών βάσει του αποτελέσματος σε 7 μεγάλες περιφέρειες) και η σχετική λείανση των δυο αδικιών. Εκεί που δεν γίνεται μεγάλη πρόοδος είναι ως προς την απλότητα και την πρακτικότητα του νέου συστήματος.

Η ιδέα της «διπλής ψήφου», μίας για την εκλογή προσώπου σε μονοεδρική περιφέρεια και μίας για επιλογή κόμματος σε διευρυμένη, ταιριάζει σε πολύ μεγαλύτερες, κατά βάση ομοσπονδιακής μορφής, και πάντως διαφορετικής πολιτικής κουλτούρας χώρες (δεν είναι συμπτωματικό ότι ένα τέτοιου είδους σύστημα είναι γνωστό στη διεθνή θεωρία ως «γερμανικό»). Για την Ελλάδα η υιοθέτηση του θα ήταν, πιστεύω, υπερβολικά τεχνητή, πολύπλοκη και ημιτελής, αφού δεν θα καταργούσε τελείως το σταυρό προτίμησης (η πρόταση του Ποταμιού τον διατηρεί στις μονοεδρικές). Γνωρίζω το αντεπιχείρημα: χωρίς προσωπικό ανταγωνισμό των υποψηφίων βουλευτών θα υπάρξει πολύ μικρότερη κινητοποίηση για το κόμμα (κάτι, εξάλλου, που το Ποτάμι έζησε στο πετσί του στις εκλογές του Σεπτεμβρίου). Νομίζω, ωστόσο, ότι η απλούστερη και δικαιότερη λύση θα ήταν ο χωρισμός όλης της χώρας σε μονοεδρικές περιφέρειες και η εκλογή βουλευτή σε καθεμία από αυτές ανάλογα με το ποιο θα ήταν το πρώτο κόμμα: και οι υποψήφιοι θα «έτρεχαν», αφού για να εκλεγούν θα έπρεπε να κερδίσει το κόμμα τους, και η δυνατότητα να ψηφιστεί κάποιος για «προσόντα» ελάχιστα σχετικά, ή και ελάχιστα συμβατά, με την πολιτική και τη δυνατότητα πολιτικής προσφοράς (γιατί αυτό είναι το μεγάλο χαρακτηριστικό του σταυρού) θα αποδυναμωνόταν αισθητά. Μένει το μεγάλο ζήτημα, στην πραγματικότητα ΤΟ ζήτημα, του τρόπου επιλογής των υποψηφίων των κομμάτων, ζήτημα εσωκομματικής λειτουργίας στην πράξη, και ουσίας της Δημοκρατίας, που φοβούμαι ότι δεν λύνεται με καμία πρόταση, παρά μόνο με ριζική αναμόρφωση των κομμάτων. Υποχρεωτικά εκ του (εκλογικού) νόμου, πάντως, εσωκομματικά συνέδρια για την επιλογή των υποψηφίων βουλευτών θα ήταν μια καλή αρχή.

Προσωπικά με προβληματίζει και η πρόταση του Ποταμιού για «περιορισμό» των βουλευτών σε 255. Βάζω τη λέξη σε εισαγωγικά γιατί ο περιορισμός ως ζήτημα δεν είναι από τα βασικά (η εξοικονόμηση πόρων του Κράτους δεν αρκεί και ούτε θα είναι σε καμία περίπτωση σημαντική), χρησιμοποιείται συχνά για λόγους εντυπωσιασμού και μόνον, ενώ η τόσο μικρή μείωση μάλλον αυτή την εντύπωση υπηρετεί (μείωση, κατά τη γνώμη μου, θα είχε νόημα αν «κόβαμε» τουλάχιστον 100 βουλευτές). Επίσης, ενώ το Ποτάμι για τους Ελλαδικούς βουλευτές μοιάζει «χουβαρντάδικο», τη σωστή ιδέα περί εκλογής εκπροσώπων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τι σημαίνει το να έχει ένα τρανς κορίτσι την επιλογή να αλλάξει ρούχα πίσω από μια κουρτίνα;»
Sherry F. Colb
- «Συμμετοχική συνταγματική αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικοί εγκληματίες»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Δημοκρατία και πολιτικό έγκλημα»
Νικόλαος Παρασκευόπουλος
- «Απαραίτητες παρεμβάσεις»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Το κόμμα, το κράτος και τα δημόσια αξιώματα»
Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η διόρθωση του bonus»
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Εκλογικά ρυάκια»
Κώστας Μποτόπουλος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Developing directive-compatible practices for the identification, assessment and referral of victims

της απόδημης ελληνικής κοινότητας τη βλέπει μάλλον υπερβολικά στενά: όλες οι ήπειροι θα ήταν λογικό να εκπροσωπούνται και οι μεγάλες κοινότητες (ιδίως Αμερικής και Αυστραλίας) με παραπάνω από δύο βουλευτές.

Οι όποιες παρατηρήσεις πάντως είναι μάλλον δευτερεύουσας σημασίας μπροστά στο μείζον: να αλλάξει το εκλογικό σύστημα αμέσως –και πάντως πριν τις επόμενες εκλογές-, ώστε να αντιμετωπιστεί, όσο είναι δυνατόν, η αναξιοκρατία, ο πελατειασμός και η σπατάλη. Η μπάλα, δυστυχώς, δεν είναι στα πόδια των κομμάτων της αντιπολίτευσης, αλλά στην αγκαλιά μιας κυβέρνησης που μέχρι στιγμής έχει δείξει ότι με τους θεσμούς «παίζει αλλιώς».

«Μεταρρύθμιση», 9/12/2015

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Developing directive-compatible practices for the identification, assessment and referral of victims

Το πρόγραμμα θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια δύο ετών και έχει σκοπό την αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας της ΕΕ για την προστασία θυμάτων («Victims Directive», 2012), μέσω της υποβολής προτάσεων στους αρμόδιους θεσμούς για καλές πρακτικές σχετικά με τρεις κρίσιμες πτυχές της προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων: α) την ταυτοποίηση των θυμάτων, β) την ατομική αξιολόγηση των αναγκών τους – συμπεριλαμβανομένων των ειδικών αναγκών προστασίας και, γ) τη δικτύωση και τη διαδικασία παραπομπής μεταξύ των αρμοδίων θεσμών.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών το πρόγραμμα θα προχωρήσει σε διεξαγωγή έρευνας σε εθνικό επίπεδο, συλλογή δεδομένων και ανάλυση εθνικών πρακτικών, στην ανάπτυξη ικανοτήτων τόσο για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής όσο και για τους επαγγελματίες που εμπλέκονται στην υποστήριξη θυμάτων, καθώς και στην οργάνωση διακρατικών δράσεων δικτύωσης.

Το έργο απευθύνεται στους εθνικούς φορείς χάραξης πολιτικής που εμπλέκονται στην ενσωμάτωση και εφαρμογή της σχετικής οδηγίας της ΕΕ, καθώς και στους επαγγελματίες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Developing directive-compatible practices for the identification, assessment and referral of victims

Εκδηλώσεις

- «Υπάρχουν ορθές και εσφαλμένες αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις;», 20/1/2016, ώρα 18:00, ΔΣΑ

που αποτελούν το πρώτο σημείο επαφής με τα θύματα και προσφέρουν υπηρεσίες σε θύματα (υπηρεσίες υποστήριξης, υγειονομικές υπηρεσίες κ.λπ.), συμπεριλαμβανομένων των ΜΚΟ.

Τα αποτελέσματα του έργου περιλαμβάνουν: α) πρακτικές συμβατές με τη σχετική οδηγία της ΕΕ για αναγνώριση των θυμάτων, αξιολόγηση αναγκών και υπηρεσίες παραπομπής, β) εγχειρίδιο, γ) εκπαιδευτικό υλικό, δ) εκπαίδευση συνολικά 210-280 επαγγελματιών, ε) διακρατική εκπαίδευση, στ) δημιουργία ιστοσελίδας, ζ) επτά εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης. Το έργο χρηματοδοτείται από τη Γενική Γραμματεία Δικαιοσύνης και Καταναλωτών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και υλοποιείται από κοινοπραξία της οποίας επικεφαλής είναι το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου με συμμετοχή Πανεπιστημίων και ερευνητικών ινστιτούτων από την Αυστρία, τη Βουλγαρία, την Κύπρο, την Εσθονία, την Ιρλανδία και την Ιταλία.

Αν ενδιαφέρεστε για συμμετοχή στο πρόγραμμα ή για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Εκτελεστική Διευθύντρια του Ιδρύματος Τσάτσου κυρία Μαρία Μουσμότη (centre@cecl.gr)

Εκδηλώσεις

- «Υπάρχουν ορθές και εσφαλμένες αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις;», Τετάρτη 20 Ιανουαρίου 2016 και ώρα 18:00, στον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών (Ακαδημίας 60)

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

διοργανώνει ανοικτή εκδήλωση με θέμα

Υπάρχουν ορθές και εσφαλμένες αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις;

Τετάρτη 20 Ιανουαρίου 2016, ώρα 18:00, στον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- «Υπάρχουν ορθές και εσφαλμένες αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις;», 20/1/2016, ώρα 18:00, ΔΣΑ

Βιβλίο του μήνα

- Νίκος Αλιβιζάτος, «Πραγματιστές, δημαγωγοί και ονειροπόλοι. Πολιτικοί, διανοούμενοι και η πρόκληση της εξουσίας» (Πόλις 2015, 576 σελ.) [Παρουσίαση Γ. Καραβοκύρη]

Ομιλητές

Αθανάσιος Ράντος,
Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας

Κώστας Ρέμελης
Καθηγητής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

Φίλιππος Σπυρόπουλος
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Σπυρίδων Τσαντίνης
Επικ. Καθηγητής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

Τη συζήτηση θα συντονίσει ο Επίτιμος Πρόεδρος του Αρείου Πάγου, **Αθανάσιος Κουτρομάνος**

Βιβλίο του μήνα

- Νίκος Αλιβιζάτος**, «Πραγματιστές, δημαγωγοί και ονειροπόλοι. Πολιτικοί, διανοούμενοι και η πρόκληση της εξουσίας» (Πόλις 2015, 576 σελ.)

Οι πρωταγωνιστές της Ιστορίας

Στο νέο του βιβλίο, με τίτλο «Πραγματιστές, δημαγωγοί και ονειροπόλοι. Πολιτικοί, διανοούμενοι και η πρόκληση της εξουσίας» (εκδ. Πόλις, 2015), ο Ν. Αλιβιζάτος, φιλοτεχνεί μια πρωτότυπη στη σύλληψή της ιμπρεσιονιστική προσωπογραφία των θεσμών του νεοελληνικού Κράτους στον καμβά ενός τριγώνου. Στην κορυφή του βρίσκεται η εξουσία και στις δύο γωνίες του οι πολιτικοί και οι διανοούμενοι. Ξαναδιαβάζοντας την ιστορία μέσα από τα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Βιβλίο του μήνα

- Νίκος Αλιβιζάτος, «Πραγματιστές, δημαγωγοί και ονειροπόλοι. Πολιτικοί, διανοούμενοι και η πρόκληση της εξουσίας» (Πόλις 2015, 576 σελ.) [Παρουσίαση Γ. Καραβοκύρη]

πρόσωπα που ανέπτυξαν μια ιδιαίτερη σχέση με το Σύνταγμα, το δίκαιο και τους θεσμούς, ο συγγραφέας καταλήγει σε δύο κρίσιμα κριτήρια κατηγοριοποίησής τους που, αφενός συστηματοποιούν τη μελέτη, αφετέρου είναι τα εργαλεία που προσφέρονται στον αναγνώστη για να κατανοήσει τελικά τις διόλου, όπως αποδεικνύεται, γραμμικές διαδρομές της σύγχρονης ελληνικής πολιτικής. Το πρώτο, από τη σκοπιά του ίδιου του Αλιβιζάτου, έγκειται στον φιλοσοφικοπολιτικό προσανατολισμό των προσωπογραφούμενων, ο οποίος εγγράφεται σε τρεις μεγάλες ιδεολογικές παραδόσεις της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας: την αστική, τη σοσιαλδημοκρατική και την κομμουνιστική. Ως προς το δεύτερο, τη στάση δηλαδή των προσώπων απέναντι στους θεσμούς, είναι ο αναγνώστης αυτός που καλείται να κλείσει τον κύκλο της αφήγησης και να κατατάξει τις μορφές του έργου στις προκλητικές, δίχως άλλο, κατηγορίες του τίτλου, στους *πραγματιστές*, τους *δημαγωγούς* και τους *ονειροπόλους*. Ωστόσο, το ύστατο ερώτημα του έργου παραμένει ίσως, ευτυχώς, ερμηνευτικά ανοιχτό: ανάμεσα στην *αισιόδοξη* και την *απαισιόδοξη* ανάγνωση της ιστορίας αυτή τη φορά ο Αλιβιζάτος μοιάζει ουσιαστικά μετέωρος και αμήχανα *αμφίθυμος*. Ίσως τούτο οφείλεται στη σημερινή δεινή κρίση που απαγορεύει τις βεβαιότητες. Ίσως, πάλι, στη μετριοφροσύνη του συγγραφέα απέναντι στα προσωπογραφούμενα πρόσωπα και τις παραδόσεις τους. Σε κάθε περίπτωση, αυτή ακριβώς η *γκρίζα ζώνη* είναι η λεπτή απόχρωση που μετατρέπει, για τους πρόθυμους αναγνώστες, αίφνης το βιβλίο του Αλιβιζάτου από μια διδακτική και αφηγηματικά συναρπαστική απόλαυση σε μια *επίπονη* προσωπική πολιτική διερώτηση και άσκηση πάνω στο *πώς* και από *ποιους* πρέπει να ασκείται η πολιτική εξουσία.

Γιώργος Καραβοκύρης
The Books' Journal, τχ. 62, Ιανουάριος 2016